

економіки; вдосконалити і створити нові Державні програми для відновлення та покращення ринку праці; заохочувати повернення в країну працездатних громадян; здійснювати перепрофілювання та підвищення кваліфікації в напрямках, які є стратегічними для відбудови країни та відповідають потребам ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Актуальні потреби ринку праці. Результати дослідження. 2022. URL: <https://fru.ua/ua/media-center/analytics/aktualni-potrebi-rinku-pratsi-rezultati-doslidzhennya>
2. Аналіз ринку праці. 2019. URL: <https://duit.edu.ua/for-student/practice-and-employment/labor-market-analysis/>
3. В яких країнах Європи найбільше українських біженців. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/yakux-krayinax-yevropy-najbilshe-ukrayinskykh-bizhenciv>
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/>
6. Опитування підприємств – 2022. 2022. URL: https://fru.ua/images/doc/2022/EU4Skills_Sectoral_survey.pdf
7. Пищуліна О. Р, Маркевич К. Р. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>
8. Ринок праці України: стан сьогодні та прогнози на 2023 рік. 2023. URL: <https://thepage.ua/ua/experts/sho-vidbuvayetsya-z-rinkom-praci-v-ukrayini-2023>

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА ВИХОДУ З КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ

Момот Т. В., д-р екон. наук, професор, Серова Д. Д., бакалавр Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Продовольче виробництво, як одна з найдавніших сфер зайнятості, відіграє важливу роль у забезпеченні харчових потреб населення та впливає на внутрішню економіку будь-якої країни. Ця галузь направлена на підтримання рівня достатку, соціального стану, здоров'я і сталого розвитку, є ключовим елементом світової продовольчої безпеки, яка забезпечує постійний та безперервний доступ людей до необхідної кількості поживної їжі.

Метою дослідження є систематизація проблем аграрного сектору в умовах воєнного стану та пошук шляхів виходу з кризової ситуації. Основні завдання у сфері формування продовольчої безпеки включають: забезпечення стійкої фізичної та економічної доступності харчових продуктів; дотримання високого рівня якості та безпеки харчових продуктів і сільськогосподарської сировини; динамічний розвиток усіх галузей аграрного сектора з метою забезпечення їх високої конкурентоспроможності; гарантування продовольчої незалежності держави; підтримка стабільності внутрішнього продовольчого ринку, зокрема, через формування стратегічних запасів основних харчових

продуктів; здійснення активної зовнішньоекономічної діяльності; запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам продовольчої безпеки та мінімізація їх негативних наслідків; формування здорового типу харчування населення.

Забезпечення світової продовольчої безпеки визначається як глобальний виклик і входить до числа основних цілей сталого розвитку, які стоять перед міжнародним співтовариством.

Тривалий час Україна утримується в п'ятірці світових лідерів за експортом сільськогосподарських продуктів, таких як соняшникова олія, пшениця, кукурудза та ячмінь. У 2021 році сільгосппродукція складала понад третину від загального обсягу товарного експорту країни (40,7%, або 27,7 млрд доларів США) (рис.1).

Дії під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну значною мірою відобразилися на аграрному секторі країни. Небезпека, що виникла безпосередньо на територіях сільськогосподарських угідь, частково або повністю призупинила усі виробничі процеси. Міністерство аграрної політики та продовольства протягом 2022-2023 рр. намагалось якнайшвидше сприяти долученню всіх всесвітніх організацій та фінансової підтримки задля відновлення можливості контролю виробництва та зберігання власної сировини.

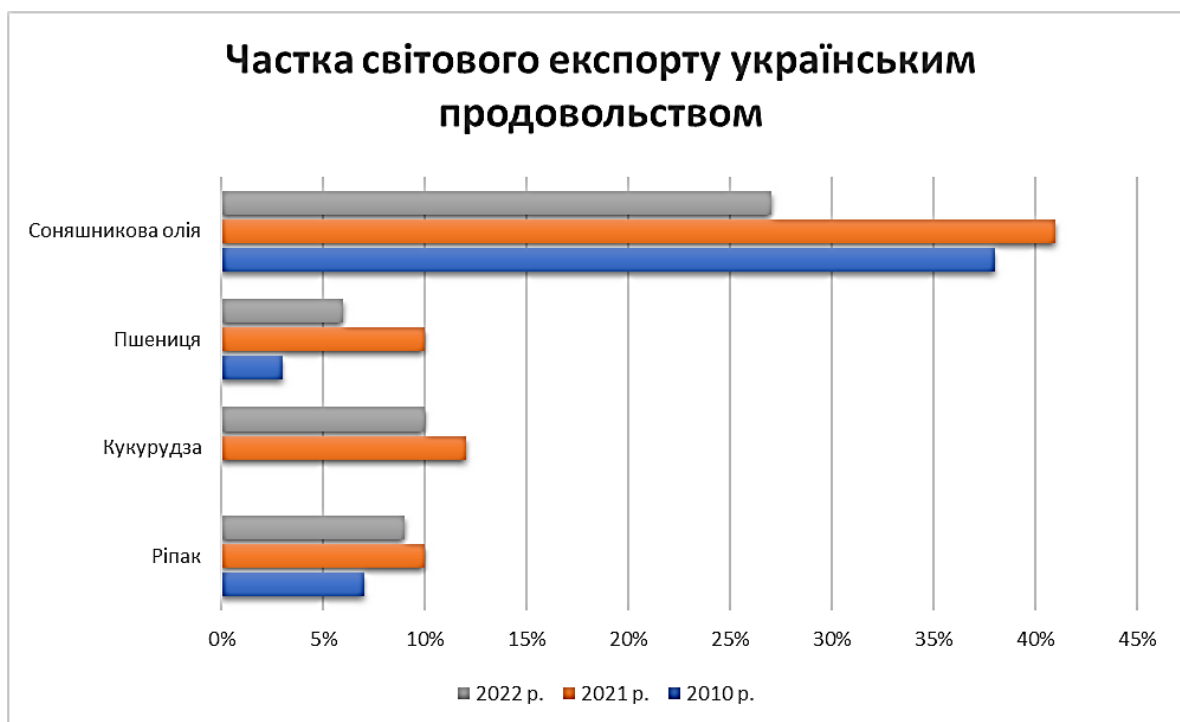

Рис.1 – Динаміка частки експорту українського продовольства у світі

*складено за джерелом:

URL:<https://minagro.gov.ua/investoram/monitoring-stanu-apk/eksport-z-ukrayini-zernovih-zernobobovih-ta-boroshna>;

URL:https://lb.ua/economics/2023/08/14/570079_z_1_lipnya_ukraina_eksportovala_bilshe.html.

Бойові дії наразі тривають й далі, тим самим продовжуючи негативно впливати на всю сільськогосподарську діяльність в Україні.

Початковою задачею вирішення проблеми, яка виникла на аграрному секторі, є повна експертна оцінка ситуації та спостереження змін на полі ринку. Слід враховувати статистику до початку теперішніх ускладнень і порівнювати їх з вихідними значеннями. Також варто зазначити роль світової політики та винести загальні висновки шляхів подолання кризової ситуації.

До повномасштабного вторгнення український аграрний експорт з кожним роком становив все більшу частку торгівельної продукції у світі. Експортні продукти постачалися навіть до різних континентів, які потребували запаси продовольства.

Навіть у 2022 р. Україна показала вражаючі результати у сфері експорту, незважаючи на воєнну агресію. Відсоток поставлених культур залишився стійким і не досяг критичного рівня. На сьогоднішній день не виявлено глобальних ризиків, які можуть змінити відсоткову структуру експорту, що свідчить про очікувану нормалізацію обсягів продажів продовольчих товарів до попереднього періоду до війни.

Протягом перших місяців воєнного конфлікту внаслідок окупації значної кількості українських земель, аграрний сектор потерпів від втрат промислових запасів на державних сховищах. Окрім того, не реалізувалася кількість запланованого врожаю, який мав бути посаджений та зібраний на конкретному типі ґрунту. Блокування басейну Азовського моря та перекриті залізничні шляхи Херсонської, Запорізької та Донецької областей призвело до втрати можливості експортувати товари шляхом морської транспортної системи. Логістичний відділ не мав жодних ефективних механізмів врегулювання критичного стану постачання продовольства в треті країни. Це призвело до глобальних проблем продовольчої безпеки.

Згодом, розширення пропускну́ї спроможності під кінець 2022 року та протягом 2023 року збільшило експортну мережу товарів, зокрема аграрних культур. Це відобразилося на підвищенні відсотку проданих обсягів харчової продукції.

Станом на 2020 рік у приватній власності перебувало 31 млн га земельних ділянок або 75% сільськогосподарських угідь України та нараховувалося біля 6,9 млн приватних землевласників. Через нездатність засадити землю у 2022 році кінцевих продуктів налічувалося в край недостатньо для прибуткового експорту. Зовнішній ринок почав зазнавати збитків. Тиск від впливу такої проблеми все більше помічався на достатку приватних землевласників. Запровадженні етапи фінансової допомоги від світових організацій аграрного і сільського розвитку забезпечували виробникам достатній обсяг врожаю, аби пом'якшити ризики для продовольчої безпеки всередині країни та зберегти виробничий потенціал, що знадобиться для повоєнної відбудови української економіки.

За оцінкою Мінагрополітики України та Київської школи економіки, загальна сума втрат, завданих сільськогосподарській галузі внаслідок широкомасштабного російського вторгнення в Україну, станом на 15 вересня 2022 року сягнула 6,6 млрд дол. США. При цьому непрямі витрати у сільському господарстві України через зменшення виробництва, блокаду портів і

збільшення виробничих витрат оцінюються у 34,25 млрд дол. США (зокрема у рослинництві через зниження виробництва – 11,2 млрд дол. США; у тваринництві – 348,7 млн дол. США; втрати через скорочення виробництва озимих культур оцінено у 3 млрд дол. США; багаторічних культур – у 322 млн дол. США; втрати внаслідок порушення логістики становлять 18,5 млрд дол. США).

2023 рік для аграріїв не менш складний. Скоротилась площа сільськогосподарських культур та їх валовий збір. За попередніми даними струкурних підрозділів обласних державних адміністрацій, очікувана посівна площа всіх категорій господарств на підконтрольній території України під урожай 2023 року має складати 21,8 млн га, що на 6,8 млн га менше від показника 2021 року (28,6 млн га). За прогнозами НБУ, урожай зернових культур у 2023 році становитиме близько 46 млн т (на 15% менше, ніж у минулому році). Таке зменшення зумовлене удорожчанням собівартості вирощування сільгосп культур, а також ускладненням збуту продукції.

Складна ситуація залишається і у тваринницькій галузі, передусім через скорочення тварин у господарствах населення, зростання витрат на виробництво й відсутність фінансових ресурсів у аграріїв для відбудови зруйнованих тваринницьких приміщень.

Таким чином, наслідком збройної агресії РФ, початої у 2014 році, було втрачено частину сільськогосподарських угідь на окупованих територіях Луганської та Донецької областей та АР Крим. Однак, аграрний сектор економіки взагалі зумів адаптуватися до умов війни та продемонстрував стабільний розвиток. У 2021 році було зібрано рекордний врожай сільськогосподарських культур (86 млн тон зернових та зернобобових) та досягнуто лідерства в експорті певних видів сільськогосподарської продукції на зовнішні ринки. Незважаючи на повномасштабне вторгнення РФ український агробізнес працює в надскладних умовах і демонструє гнучкість та ефективність. можна стверджувати, що для протидії негативному впливу на сільське господарство та аграрний сектор України під час війни важливо активно впроваджувати сучасні технології та надавати підтримку фермерам у використанні ефективних методів обробітку землі та вирощування сільськогосподарських культур.

Для забезпечення стійкості аграрного сектору, важливо також розширювати експорт сільськогосподарської продукції та сприяти диверсифікації сільськогосподарських виробництв. Крім того, важливо забезпечити безпеку та захист сільських територій від можливих загроз під час конфлікту. Ці заходи сприятимуть відновленню стану економіки України, основну частину якої займає сільське господарство.

Список використаних джерел:

1. Як війна впливає на сільське господарство та які перспективи України в цій сфері?. 2023. URL: <https://svidomi.in.ua/page/yak-viina-vplyvaie-na-silске-hospodarstvo-ta-iaki-perspektyvy-ukrainy-v-tsii-sferi>
2. Агросектор України: вплив війни та перспективи відновлення. 2023. URL: <https://dlf.ua/ua/agrosektor-ukrayini-vpliv-vijni-ta-perspektivi-vidnovlennya/>

3. Сільське господарство України. 2020. URL: <https://dlf.ua/ua/silске-gospodarstvo-v-ukrayini/>
4. Сільське господарство та війна: результати воєнного року та прогнози на 2023. 2023. URL: <https://vesti.dp.ua/silске-gospodarstvo-ta-vijna-rezultati-voyennogo-roku-ta-prognozi-na-2023/>
5. Переорієнтація агробізнесу: як змінюється українське сільське господарство в умовах війни. 2022. URL: <https://minagro.gov.ua/news/pereoriyentaciya-agrobizesu-yak-zminyuyetsya-ukrayinske-silске-gospodarstvo-v-umovah-vijni>
6. Сільське господарство в умовах війни. 2022. URL: <https://sdplatform.org.ua/blogs/agriculture>
7. Сільське господарство під час війни. 2023. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/silске-gospodarstvo-pid-chas-vijni-zmina-prioritet/>
8. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України. 2023. URL: <https://voxukraine.org/silске-gospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny>
9. ЗУ Про продовольчу безпеку України від 28.04.2011 8370. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI01A?an=3>
10. Міністерство закордонних справ України. URL: Загроза продовольчій безпеці світу Міністерство закордонних справ України (mfa.gov.ua)
11. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Експорт з України зернових та борошна. 2023. URL: <https://minagro.gov.ua/investoram/monitoring-stanu-ark/eksport-z-ukrayini-zernovih-zernobobovih-ta-boroshna>

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Мохненко А. С., д-р екон. наук, професор, Антонов Р. А., аспірант, Херсонський державний університет

Формування інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки бізнесу в умовах воєнної економіки є важливим завданням, оскільки воєнний конфлікт може створити серйозні загрози для діяльності підприємств і підприємців.

В сучасних умовах економічної діяльності, успішність вітчизняних підприємств у власному забезпеченні безпеки в значній мірі залежить від ефективного використання інформаційно-аналітичних ресурсів. Питання щодо створення та розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки залишається не вивченим належним чином.

Проблему інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств вивчали такі дослідники: П.Азіков, С.Бадлуєва, К.Білов, О.Куліна, Є.Позднишев, І.Садчикова та інші.

Згідно з Є.Позднишевим, інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємництва означає надання керівництву необхідної інформації шляхом добування, обробки та надання інформації [1, С. 11].

І.Садчикова визначає інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки підприємства як поєднання інформаційної та аналітичної роботи для задоволення інформаційних потреб та реалізації обов'язків у забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства [2, С. 88].